

INDEX.

1.Introducció	2
2. Situació de la intervenció	4
3. Antecedents històrics	6
4. Antecedents arqueològics	10
5. Metodologia	12
6. Treballs realitzats i resultats obtinguts	13
7. Índex d'unitats afectades	23
8. Conclusions	25
9. Bibliografia	28

Annexos

Planimetria

Làmines de dibuix ceràmic

Inventari de material

Registre d'unitats estratigràfiques

Llistat fotogràfic

1. INTRODUCCIÓ.

En aquesta memòria presentem els resultats que la intervenció arqueològica al carrer del Doctor Aiguader, 1-21 de la ciutat de Barcelona, ha aportat.

La intervenció ve motivada per l'obra d'un nou col·lector d'aigües residuals que des del solar contigu travessa el solar de Patronat Municipal de l'Habitatge fins arribar al carrer Ocata. Cal recordar que aquest solar ja havia estat objecte d'intervenció arqueològica sota la direcció de Pere Lluís Artigues (CODEX), amb el resultat de la localització de la muralla de mar del segle XVI, el fossat i la contramuralla del segle XVIII. Durant aquesta intervenció també es va localitzar, a la part interna del fossat, una petita canalització de maçoneria que es perdia per sota de la contraescarpa.

La intervenció ha consistit, a nivell general, en la realització d'una gran rasa amb talussos situada molt a prop del intradós de la contramuralla. Durant aquestes tasques s'han pogut detectar alguns nivells d'abocament relacionats amb la construcció de la contramuralla, així com la continuació de la canalització que esmentàvem abans i una altra més a prop d'aquesta amb una orientació semblant i dotada d'un pou de registre. Aquestes dues estructures varen esser eliminades d'acord amb la corresponent resolució de la Direcció General de Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya. Les dues canalitzacions es podrien situar cronològicament a finals segle XVIII.

Cal destacar que part d'aquesta obra inclou l'excavació d'una part del carrer Ocata i per tant fora dels límits del solar del carrer Aiguader 1-21.

A més de la construcció d'aquest col·lector, s'ha realitzat el control arqueològic d'una petita rasa excavada al carrer de la Marquesa. En aquesta excavació

s'ha pogut documentar el mur de façana de les botigues o magatzems de la muralla del segle XIX. Cal recordar que aquest mur ja es va documentar durant les tasques d'excavació del solar durant la intervenció 096/06.

Els treballs es van iniciar el dia 10 d'agost de 2009. Aquesta darrera fase de la intervenció ha estat executada entre els dies 31 d'octubre i 2 de novembre. La direcció tècnica està a càrrec de Mikel Soberón de l'empresa CODEX-Arqueologia i Patrimoni. L'encàrrec ha estat fet per la promotora UTE Tricéfalo Vallehermoso que és qui ha finançat els treballs.

El codi de la intervenció donat pel Servei d'Arqueologia Urbana del Museu d'Història de Barcelona (MUHBA), és el 083/09.

2. SITUACIÓ DE LA INTERVENCIÓ.

L'indret on s'ha dut a terme la intervenció arqueològica està situat al barri de la Ribera, del districte de Ciutat Vella, de Barcelona. És el solar del carrer Doctor Aiguader 21, i es troba situat entre la plaça de Pau Vila, 12-13b, carrer del Doctor Aiguader, 1-27 el carrer de la Marquesa, 2-6 i l'estació de França. L'àmbit d'afectació correspon a part de la superfície del solar que ocupava l'antiga estació de RENFE Rodalies de Barcelona, just a tocar de l'estació de França.

En el plànol cadastral de la ciutat aquesta parcel·la correspon al núm. 0111310-003. Les seves coordenades UTM són: 432066, 4581812

Entorn Geogràfic.

El baluard del migdia fou construït en el límit de costa existent en el segle XVI a la ciutat de Barcelona dintre del que seria la plana deltaica del riu Besòs, i que actualment formaria l'anomenat Pla de Barcelona.

El Pla de Barcelona comprèn les formacions quaternàries que s'estenen del mar fins el canvi de pendent en contacte amb la serralada del litoral, quedant delimitat pel sud-oest amb el massís del Garraf a nord-est pel turó de Montgat.

Topogràficament, l'àrea geogràfica, es pot dividir en dues gran unitats La Serralada del Litoral i el Pla. La serralada bé marcada per la Serra de Collserola delimitada entre el riu Besòs i el riu Llobregat amb una elevació màxima de 512 metres amb el cim del Tibidabo. Aquesta inicia una suau pendent vers el pla identificant-se diferents turons com els de Trinitat, el turó de la Peira, el de la Rovira, el del Carmel o el del Putget. Per altre banda la plana queda dividida en dues: la plana alta que s'estén entre la ruptura de la pendent

de la serralada fins a una cota de 20 metres, i la plana baixa que seria la continuació fins a la línia de costa, en la qual podem distingir una alineació de turons, encara que avui dia la majoria es troben emmascarades per la trama urbana, com són Montjuïc amb 173 metres, el *Mons Taber*, el puig de les Fàlcies i les elevacions de la Gavarra i de la Bordeta.

Geològicament el pla és de formació quaternària on la plana alta estaria formada per materials quaternaris preholocens mentre que la plana baixa per les planes deltaïques del riu Besòs i el riu Llobregat. Aquestes planes deltaïques s'han creat per la sedimentació aportada tant pel riu Besòs com per les rieres, aquestes darreres de caràcter torrencial erosionat fortament el terreny i format una superfície més o menys ondulada, on cal destacar les de Malla, Pregon i Vidalet, les quals tindrien el seu tram final al nord de l'antiga ciutat romana (Palet, 1994).

3. ANTECEDENTS HISTÒRICS.

La rellevància històrica que assoleix aquest sector de la ciutat es constata pel fet d'estar situat pròxim al front marítim, amb el dinamisme de l'ocupació del seu entorn immediat. Es tracta d'un sector de la ciutat on l'ocupació i urbanització així com el creixement de les línies defensives de la ciutat i el creixement del port, venen condicionades per la pròpia evolució de la línia de costa, la qual ha anat avançant guanyant espai al mar com a conseqüència de les aportacions al·luvials i en menys mesura per l'acció antròpica.

Tant l'àrea intervinguda com l'entorn proper és d'important expectativa arqueològica. Existeix evidència arqueològica des d'època romana. Les restes més properes que ens puguin parlar d'un possible nucli rural es localitzen en el subsòl de l'actual museu Picasso, en el carrer Montcada.

No és fins a època baix-imperial que es documenten diferents àrees de necròpolis. Una de les necròpolis es troba documentada des dels límits de l'antiga muralla de la ciutat romana i al llarg del carrer de l'Argenteria fins a l'actual mercat del Born, seguint la línia que ens marcaria el traçat d'un antic camí que aniria des de la ciutat a les zones de platja. Una altra necròpolis propera seria la localitzada a la plaça de les Olles.

L'ocupació esporàdica del territori continuarà fins a època alt-medieval. Alguns edificis religiosos seran el centre de burgs o vilanoves com Santa Maria de les Sorres, Santa Maria del Pi o Sant Pere dels Puells.

Des del segle X es té notícia d'un suburbi poblat de pescadors i mariners al voltant de la petita església de Santa Maria de les Sorres, nom que rebria per la seva proximitat de la platja. El seu culte estava dedicat a santa Eulàlia, patrona de Barcelona.

El Rec, ja és en aquest moment un element important en l'articulació de les estructures físiques d'aquesta població fora de muralla. Va ser construït en l'any 960 pel comte Miró amb la finalitat de dur aigua a la ciutat de Barcelona i als camps de cultiu.

Entre 1050 i 1250 la ciutat experimenta un creixement considerable, així com la vilanova de Santa Maria del Mar que s'estenia fins a la zona al voltant de l'església de Sant Cugat del Rec. Aquesta és la Vilanova del Mar, que gràcies a l'augment de les activitats relacionades amb el mar, creix i es fa més complexa convertint-se en el nucli mercantil i artesanal de la ciutat.

Cap a finals del segle XII els voltants de Santa Maria de les Sorres, augmenta la població. La urbanització entre el Mercadal i Santa Maria de les Sorres fan necessaris canvis importants com la desviació del Torrent del Merdançar cap a la plaça de la Llana i el carrer d'Assaonadors. Així mateix, es porten a terme els treballs de dessecació de les llacunes al voltant de Santa Maria de les Sorres. Ambdues modificacions van facilitar en gran mesura el desenvolupament d'aquesta extensa àrea suburbana. D'aquesta manera, durant els segles XII i XIII, el sector del futur Pla de Palau es configurarà com a zona portuària.

L'eclosió comercial i industrial en el barri del Mar fa que es converteixi en el més actiu de la ciutat ja des de l'any 1200. Es tracta d'una barriada de carrers paral·lels i estretes, per a la gent dedicada a la mar, humil; que s'anirà estenent a mesura que el mar retrocedeix cedint més terrè urbanitzable. És la coneguda rodalia de Corbera. Era, en part, l'origen del futur barri de la Ribera. El procés d'urbanització de la Ribera serà la mostra constant durant tot el segle XIII i part del XIV.

Dintre d'aquest sector de la ciutat neixen noves urbanitzacions com la que trobem en el cens de 1363 amb el nom de Vilanova dels molins de la mar, en l'àrea ocupada a llevant pel Rec Comtal, consolidada amb la construcció del

convent de San Agustí (1309) i la construcció de la muralla entre el Portal Nou i Santa Clara, iniciada en l'any 1358.

L'expansió del Barri de la Ribera es ratifica amb la construcció de l'església de Santa Maria del Mar, que juntament amb el Born es converteixen en el centre del barri més dens i actiu de la ciutat. La construcció de Santa Maria del Mar s'inicia en 1329, set anys després que Santa Maria del Pi, i no va concloure fins a mig segle més tard.

La importància del barri quedarà reflectida amb la unitat administrativa coneguda com a Quarter del Mar medieval. Aquest quarter tindrà diferents zones diferenciades; la més deprimida és el llevant del Rec Comtal, des de San Agustí a Santa Clara, la zona on anaven a parar els nouvinguts a la ciutat. El sector més ric comprenia els carrers del Mar, de Bòria, de Montcada, del Born i els Canvis, dues zones extremes dintre del mateix quarter.

És tanta la rapidesa i llibertat amb la qual creix el nou barri, que fa possible el traçat dels seus carrers en línies rectes, perllongades i paral·leles, en contrast amb els foscos i irregulars carrers dels barris veïns. La seva clara disposició regular fa pensar en el fet que van poder ser planejades sobre un àrea totalment lliure d'obstacles físics o legals.

L'activitat constructiva del segle XVI té dues connotacions interessants. D'una banda, suposa el tancament definitiu del circuit emmurallat de la ciutat, que les obres dels segles baix medievals havien deixat desprotegit. D'altra, les noves muralles responen a una nova concepció de les fortificacions. La progressiva millora tècnica de l'artilleria i el consegüent augment de la seva capacitat destructiva, faran necessària la implantació de nous dissenys estructurals.

En total es van construir tres baluards: el de llevant, el de ponent i el de migdia. Aquest últim és el que es troba dins del solar. La primera pedra es va posar a l'any 1527. En 1536 es va construir el segon. La darrera obra de la muralla marítima va ser el portal de mar ja passada la primera meitat del segle XVI.

La gran modificació de la fisonomia de la ciutat i del Barri de la Ribera en particular, vindrà provocada per la Guerra de Successió, a principis del segle XVIII. Acabada la Guerra de Successió, la construcció de la ciutadella durant el primer terç del segle XVIII, eliminarà part dels portals i muralla de terra d'època baixmedieval, però integrarà tota la part del baluard de migdia i la muralla marítima. Tanmateix suposarà una modificació del traçat del Rec comtal, realitzant-se diferents desviacions fins trobar la definitiva que passaria per l'actual carrer del Rec. Paral·lelament es desenvoluparan millores en el traçat d'aquest amb la construcció d'un canal auxiliar.

L'última gran activitat constructiva en aquest sector de la ciutat correspon a les obres d'eixample de Pla de Palau entre 1822 i 1848. El director de les obres Josep Massanés, coronel d'enginyers, realitzarà diferents projectes de construcció d'una nova muralla marítima, en la qual s'integren construccions anteriors com és el cas del baluard del migdia.

D'altra banda, la construcció de la línia ferroviària entre Barcelona i les poblacions de Mataró (1848) i Granollers (1854), així com la primigènia estació estan en la gènesi de la transformació urbanística d'aquest sector de la ciutat, que comportà la desaparició de les muralles i la destrucció de la fortalesa de la Ciutadella (1868). Així mateix, amb motiu de l'Exposició Internacional de Barcelona de l'any 1929 es va construir l'edifici de l'estació de França, element monumental que presideix actualment l'entorn d'aquesta part del barri.

4. ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS

En els darrers anys han estat nombrosos els controls i excavacions que han aportat dades al conjunt del coneixement arqueològic d'aquest sector del barri de la Ribera. Entre aquestes, per la seva proximitat, cal fer referència als resultats obtinguts en la intervenció realitzada l'any 2003, a l'aparcament de l'estació de Franca, realitzada sota la direcció tècnica de Laura Suau (Atics, S.L.)

Igualment es sondejà Pla de palau i l'avinguda del carrer del Marqués d'Argentera, documentant-se part de la trama urbana del destruït barri de la Ribera entre els anys 1716 al 1718. La intervenció fou efectuada per CODEX i dirigida pels arqueòlegs Conxita Ferrer i Francesc Antequera l'any 2002.

Entre els anys 2006 i 2008, el solar contigu va ser objecte d'intervenció arqueològica amb la localització del baluard de migdia del segle XVI, la contramuralla del segle XVIII, la muralla de mar del segle XIX i l'escullera del segle XV. La direcció d'aquesta intervenció va estar també al nostre càrrec.

El present solar d'Aiguader 1-21, també fou objecte de treball arqueològic sota la direcció de Pere Lluís Artigues amb el resultat de la troballa de la contramuralla, el fossat, la muralla del segle XVI i un parell de canalitzacions.

Associada a aquestes intervencions és l'actuació que s'efectuà en el solar continu a l'estació de França, (antic aparcament de l'estació de França) on també l'empresa ACTIUM dirigint l'excavació l'arqueòloga Laia Santanach, trobà la muralla del segle XVI, part del fossat, la contramuralla de la ciutadella i part del Rec Comtal.

Més recentment s'han realitzat dues intervencions a la rodalia d'aquest solar. D'una banda, es va realitzar una rasa a la vorera del carrer de la Marquesa que va tenir com a resultat la localització d'un petit tram del baluard de migdia. D'una altra, es varen realitzar diferents rases al pla de Palau amb la documentació de algunes estructures que es podrien relacionar amb el portal de mar .

5. METODOLOGIA

L'obertura del subsòl s'ha realitzat amb màquina giratòria i sota permanent control arqueològic.

El mètode de registre emprat ha estat el proposat per E.C. Harris i A. Carandini (Harris. 1991 ; AAVV. 1992), a partir de la identificació de les diferents Unitats Estratigràfiques i la seva documentació gràfica. Pel que fa a la documentació fotogràfica se'n fa servir format digital.

El registre planimètric ha consistit en la situació topogràfica de les diferents estructures i l'elaboració d'una planta general dels elements documentats .

Amb l'objectiu d'homogeneïtzar les dades obtingudes, s'utilitza un sistema de base de dades basat en el programa FileMaker, on s'inclou en cada fitxa els respectius apartats de descripció, documentació i relacions estratigràfiques.

El material ceràmic recuperat ha estat rentat, siglat i emmagatzemat d'acord amb les directrius establertes pel Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat.

6. TREBALLS REALITZATS I RESULTATS OBTINGUTS.

Tal i com s'ha esmentat a dalt, l'obertura d'una rasa al trasdòs de la contramuralla al solar de Aiguader 1-21, ha posat al descobert un seguit d'estructures relacionades amb la conducció d'aigua. Es tracta en primer lloc d'un petit tram de canalització construïda amb maçoneria en pedra, maó i morter de calç. Part d'aquesta estructura ja s'havia localitzada a l'interior del fossat durant la realització de treballs arqueològics precedents (Artigues, 2007). En tot cas no s'havia pogut excavar ni precisar una cronologia. En segon lloc, s'ha localitzat una altra canalització més gran amb un pou de registre.

Cal destacar que les dimensions reduïdes de l'excavació així com el substrat sorrenc dominant ha suposat una notable dificultat per documentació de l'estratigrafia, tant en planta com en secció. En tot cas s'han pogut diferenciar correctament els nivells superficials, molt afectats, els estrats d'abocament relacionats amb la construcció de la contramuralla, la línia en secció de l'antic fossat del segle XVII i els farciments de la rasa constructiva de la canalització que presentem a continuació.

6.1 Canalització UE 101, 102 i 103.

El tram documentat presenta unes dimensions de 4'17 metres de longitud, des del punt en què es posa per sota de la contramuralla fins on desapareix per sota del límit en talús de l'excavació. La seva amplada varia entre 1'45 i 1'39 metres donat que presenta un perfil un tant barruer. Presenta una orientació sud-oest / nord-oest.

Està formada per dos murets, (UE 101 i 102) en maçoneria amb pedra sense treballar i fragments de material constructiu, tot lligat amb un morter de calç i sorra força dur. En els dos casos destaca un exterior poc acurat amb un interior força curós en la seva factura. En el cas de UE 101 hem pogut realitzar una

cala per tal de veure el punt on l'estructura queda penjada, essent a una cota de 1'50 fins 1'39. El resultat és una franja inferior amb pedra encara més tosca i amb poc morter. Cal destacar que aquest sistema ja l'hem pogut documentar en altres indrets, com és el cas d'algunes de la muralla de mar del segle XIX i en una de les derivacions del rec comtal documentades al solar contigu. La col·locació de pedres més grans o amb poc morter, devia proporcionar una base relativament mòbil i resistent a les fractures, ja que s'ha de tenir en compte que s'està cimentant sobre sorres.

Foto 1. Vista de la coberta UE 104 de la canalització

Les cotes superiors dels murs es situen entre 2'04 i 2'08 m.s.n.m. i les seves amplades varien al voltant de 32 i 39 cm.

Foto 2. Vista de la canalització UE 101 i 102 i el paviment UE 103.

L'alçada màxima documentada en el mur UE 101 és de 0'64 metres. La canalització es trobava tancada per un seguit de pedres disposades transversalment (foto 1), de mides al voltant del metre de llarg per un gruix de 25 cm. i amplades entre 35 i 37 cm. Les juntes entre cadascuna de les peces es trobava segellada per fragments de maons i pedres petites lligades amb morter de calç i sorra. Les cotes d'aquesta coberta, UE 104 es situen al voltant de 2'30 i 2'38 m.s.n.m.

L'excavació del poc sediment present a l'interior, UE 107, no ha donat cap material. De fet la canalització es trobava pràcticament buida exceptuant algunes filtracions provocades per l'obra. El sediment original estava format per una capa prima de sorres i llims de només de 10 cm de gruix i de color fosc. Un cop excavat hem pogut documentar les rajoles quadrades, UE 103, que pavimenten tota la llum del canal. Aquestes es troben disposades en filades més o menys regulars a les que destaca el gruix del morter de junt. La majoria de les peces tenen unes dimensions entre 23 per 14 cm.

Malauradament les cotes del paviment, no permeten definir la direcció del pendent, ja que a prop de la contraescarpa la cota és de 1'43 msnm, al centre de 1'44, però al final, a tocar del límit d'excavació, torna a situar-se 1'43 m.s.n.m.

Pel que fa a la seva datació, com s'ha esmentat, el seu farciment no ha aportat cap tipus de material. En tot cas sí que podem plantejar una data per la seva construcció. Aquesta es va fer realitzant una mina per sota la contramuralla i amb rasa oberta en la continuació per l'antic glacis. Durant l'obertura de la rasa hem pogut detectar el farciment UE 106, de la trinxera constructiva, UE 105, que retalla els nivells d'abocament relacionats amb la construcció de la contramuralla a principis segle XVIII (UE 115, 116 i 117). El farciment de la rasa constructiva ha donat alguns material que situen aquesta estructura a partir dels anys 70 del segle XVIII. En concret, aquest materials són alguns fragments de ceràmica d'Alcora. Un d'ells es un fragment de plat de la sèrie anomenada del "ramito" que es fabrica entre 1770 i 1800.

Foto 3. Vista parcial de la rasa amb la canalització UE 101, 102 i 103 al fons.

6.2. Col·lector UE 108 i 111 i pou de registre UE 109 i 110.

El conjunt està format per un tram de col·lector, visible només parcialment, donat que queda per sota dels límits de la rasa. Les unitats que poden ésser documentades són el mur nord-est, UE 108, i la volta de maçoneria UE 111. L'altre element el constitueix un pou de registre. Cal assenyalar que durant la intervenció de Pere Lluís Artigues (2007) ja es varen documentar, en planta, estructures semblants, les quals podrien respondre a una mateixa unitat.

El col·lector UE 108-111, es troba excavat a les sorres, emprant una construcció "a sac" o tipus encofrat perdut, omplint tota l'amplada de la possible trinxera constructiva. Per tant, la cara exterior del mur lateral, UE 108, presenta un aparell molt barroer, a base de pedra sorrenca de Montjuïc, sense treballar lligada amb morter de calç i sorra.

Foto 4. Vista general des de l'oest del col·lector i pou de registre.

També de forma puntual es pot veure alguns fragments de material constructiu i fragments ceràmics. Es situa a unes cotes superiors al voltant de 2'05 i 2'11 m.s.n.m. Pel que fa a la cota inferior, per sota del nivell d'excavació establert per l'obra, es situa al voltant de 1,14 m.s.n.m.

La coberta de l'estructura, UE 111, està formada per una volta de maons massissos, lligats amb morter, que recolza sobre els murs. Es situa a unes cotes entre 2'20 i 2'28 m.s.n.m.

El conjunt del col·lector, visible de forma parcial, presenta una amplada màxima de 2'20 metres. El tram es perd per sota dels límits de l'excavació a la banda sud i el troba tallat pel col·lector actual del carrer Ocata, a la banda nord.

Foto 5. detall de l'aparell constructiu del mur UE 108.

El pou de registre UE 109 i 110, es situa a la banda nord del col·lector. Es tracta d'una estructura, UE 110, realitzada en maçoneria a partir de pedra i maó lligats amb un morter de calç i abundant sorra de bona qualitat i duresa. La major part de la pedra es presenta en formes irregulars sense treballar, encara que també es poden veure alguns blocs escairats de fins a 70 cm de llarg. Aquest tipus de pedres, possiblement reaprofitades, recorden molt als blocs rectangulars que freqüentment s'utilitzaven com a sistema de fonament en medi sorrenc.¹ A la part inferior del pou es poden observar, a cada banda, quatre arcs de descàrrega realitzats amb maons.

En època contemporània aquest pou hauria patit una refacció, UE 109, amb maons actuals, fet que indicaria una utilització fins temps recents de l'estructura.²

Foto 6. Vista de l'interior del pou de registre UE 109,110.

En conjunt, el pou de registre presenta una alçada màxima de 2'38 metres, arrancant des d'una cota de 2,20 m.s.n.m. fins 4,58 m.s.n.m. Presenta una planta quadrada de 1,58 metres cada costat.

¹ Aquest tipus de sistema ha estat documentat al solar contigu en algunes construccions del segle XIX (Soberón, 2009) i al solar del Passeig de Circumval·lació (Santanach, 2008).

² Per indicacions dels operaris de CLABSA, aquest col·lector antic hauria quedat anul·lat durant les obres de construcció del col·lector actual poc abans als Jocs Olímpics de 1992.

Cal destacar que durant les tasques d'excavació del solar adjacent, es va localitzar un pou i col·lector de les mateixes característiques que el que presentem en aquesta memòria. De fet, a partir del plànols de CLABSA, tots dos formarien part del mateix sistema de canalització d'aigües.

Foto 7. Vista del col·lector i pou de registre des del nord.

Com, ja s'ha esmentat durant l'excavació no s'ha pogut detectar la trinxera constructiva d'aquesta estructura. Segurament aquesta rasa, restaria fora dels límits de l'excavació, donat que tant el col·lector com el pou de registre, es varen construir a cel obert, fet que hauria precisat de l'obertura d'una rasa força ampla.

Tampoc s'ha localitzat materials que permetin una acotació cronològica. Per paral·lel amb la canalització localitzada prèviament, (UE 101, 102) sembla adient plantejar una cronologia semblant de finals segle XVIII o fins i tot de començaments segle XIX.

Un cop eliminat el tram afectat s'ha pogut documentar el seu interior amb una llum de 2,15 metres. L'interior es troba pavimentat amb rajoles rectangulars, UE

112, a una cota de 0,23 msnm. Destaca la presència d'un petit mur, UE 113, de 29 cm d'amplada i 45 cm d'alçada. La funció d'aquesta estructura devia ser dividir el cabdal de les aigües que circulaven per l'interior del col·lector. L'estratigrafia interna d'aquesta estructura no ha aportat cap material. De fet bona part de les terres responien a filtracions i a dipòsits contemporanis (plàstics, metalls, ...)

Foto 8. Vista de l'interior del col·lector, es pot veure el paviment UE 112 i el petit mur UE 113.

Un altre element documentat durant l'excavació és el potent arrasament que pateix la contramuralla o contraescarpa en aquest sector del seu recorregut. A prop del final de la rasa, s'observa un doble tall d'aquesta estructura. D'una banda, un primer tall, farcit amb balast, el qual hauria de correspondre a alguna obra relacionada amb l'antiga estació de rodalies. D'una altra, un segon tall més potent que es relacionaria amb la construcció del col·lector de formigó actual que discorre pel carrer Ocata. Cal destacar que per motius de seguretat i estabilitat de la contraescarpa, aquesta no s'ha destapat totalment.

Foto 9. Vista de l'arrasament de la contramuralla, on es poden veure els dos talls.

6.3. Rasa del carrer de la Marquesa.

Juntament amb la construcció d'aquest col·lector s'ha inclòs la construcció d'un petit desguàs des d'un dels edificis de nova planta fins el col·lector existent al carrer de la Marquesa.. Es tracta d'una rasa de 5,40 metres de longitud, 0,80 metres d'ample i una fondària màxima de 1,20/1,40 metres. L'únic resultat obtingut ha estat la localització i documentació d'un petit tram del fonament, UE 121, de les botigues o magatzems de la muralla de mar del segle XIX. Aquest es correspon amb un tram ja documentat durant la intervenció en el solar, 096/06, registrat com a UE 352. Es tracta d'un mur de maçoneria amb pedra sense escairar lligada amb morter de calç i sorra d'un metre d'amplada. La cara interna del tram de mur ara documentat no era visible donada la presència d'un mur de contenció de formigó realitzat durant la construcció dels edificis de nova planta.

Foto 10. Vista del fonament UE 121.

L'eliminació de les estructures descrites s'ha realitzat de forma manual dins els plasos i d'acord amb les corresponents resolucions de la Direcció General de Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya. A l'apartat corresponent es llisten totes les Unitats Estratigràfiques afectades.

7. INDEX D'UNITATS AFECTADES

UE 101: Mur de canalització

Cronologia: 1784-1800

Afectació: parcial, tram de 4 metres.

UE 102: mur de canalització

Cronologia: 1784-1800

Afectació: parcial, tram de 4 metres.

UE 103: paviment de canalització

Cronologia: 1784-1800

Afectació: parcial, tram de 4 metres.

UE 108: Mur de col·lector

Cronologia: finals segle XVIII

Afectació: parcial

UE 111: Volta de maons del col·lector

Cronologia: finals segle XVIII

Afectació: parcial

UE 109: Coronació de maons del pou de registre

Cronologia: contemporani

Afectació: total.

UE 110: Pou de registre

Cronologia: finals segle XVIII

Afectació: total.

UE 121: Fonament del magatzems de la muralla de mar

Cronologia: primera meitat segle XIX

Afectació: parcial

8. CONCLUSIONS

Les darreres tasques dutes a terme al solar situat al carrer del Doctor Aiguader 1-21, de la ciutat de Barcelona, han posat al descobert la continuació d'algunes de les estructures ja documentades durant la intervenció dirigida per Pere Lluís Artigues (2007). Les troballes corresponen a diferents obres de canalització d'aigües construïdes a finals del segle XVIII. També s'han pogut documentar alguns dels estrats d'abocament que formarien el glacis de començaments de la divuitena centúria i l'existència d'un fossat previ.

La intervenció ve motivada per la construcció d'un nou col·lector per aigües residuals entre els edificis de nova planta aixecats al solar de Vallehermoso i el carrer Ocata. Les tasques han consistit en la realització sota control arqueològic d'una rasa d'aproximadament 40 metres de longitud per una fondària al voltant dels 4 metres, arribant a unes cotes de 1,20 msnm. A més dins la mateixa intervenció s'ha inclòs l'excavació d'una altra rasa al carrer de la Marquesa on s'ha documentat un tram del mur de façana de les botigues o magatzems de la muralla del segle XIX, el qual ja havia estat localitzat i enregistrat en més extensió durant la intervenció 096/06 al solar adjacent.

Durant aquests treballs s'han localitzat dues estructures de canalització d'aigües construïdes amb obra de maçoneria. La primera d'elles havia estat documentada prèviament a l'interior del fossat, essent previsible la seva continuació a l'exterior del mateix, tal i com s'ha demostrat. El segon col·lector presenta a més d'unes dimensions més grans, un pou de registre amb una evident refacció contemporània, que demostraria la seva utilització fins èpoques recents³.

³ Com ja s'ha esmentat a dalt, els responsables de CLABSA ens varen comunicar que aquest ramal havia estat en ús fins la construcció del nou col·lector al carrer Ocata als anys 90 del segle XX.

En els dos casos es proposa una cronologia de finals de segle XVIII. En el cas de la canalització formada per UE 101, 102 i 103, aquesta cronologia es sustenta en la troballa a la trinxera constructiva de peces d'Alcora amb una datació de 1770-1800.

A partir d'aquestes troballes i juntament amb les localitzades a la intervenció del solar contigu, 096/06, s'ha realitzat una superposició amb el clavegueram existent en l'actualitat i una proposta de traçat (fig. 1).

Pel que fa a estratigrafia més antiga, s'han pogut detectar alguns nivells sorrencs corresponents amb l'abocament de terres per conformar el glacis un cop s'ha construït la contramuralla (UE 120). Aquestes obres s'emmarquen dins el procés de reforma de les fortificacions duta a terme sota l'ajuntament borbònic a començaments del segle XVIII. Els materials ceràmics recuperats en aquests nivells també confirmen aquesta datació. Tanmateix s'ha pogut detectar en secció, la presència del primer fossat (UE 119), anterior a la contraescarpa, excavat segons la documentació municipal entre 1634 i 1636, datació que els escadussers materials recuperats recolzen.

Foto 11. Vista en secció del tall (en vermell) del fossat UE 119

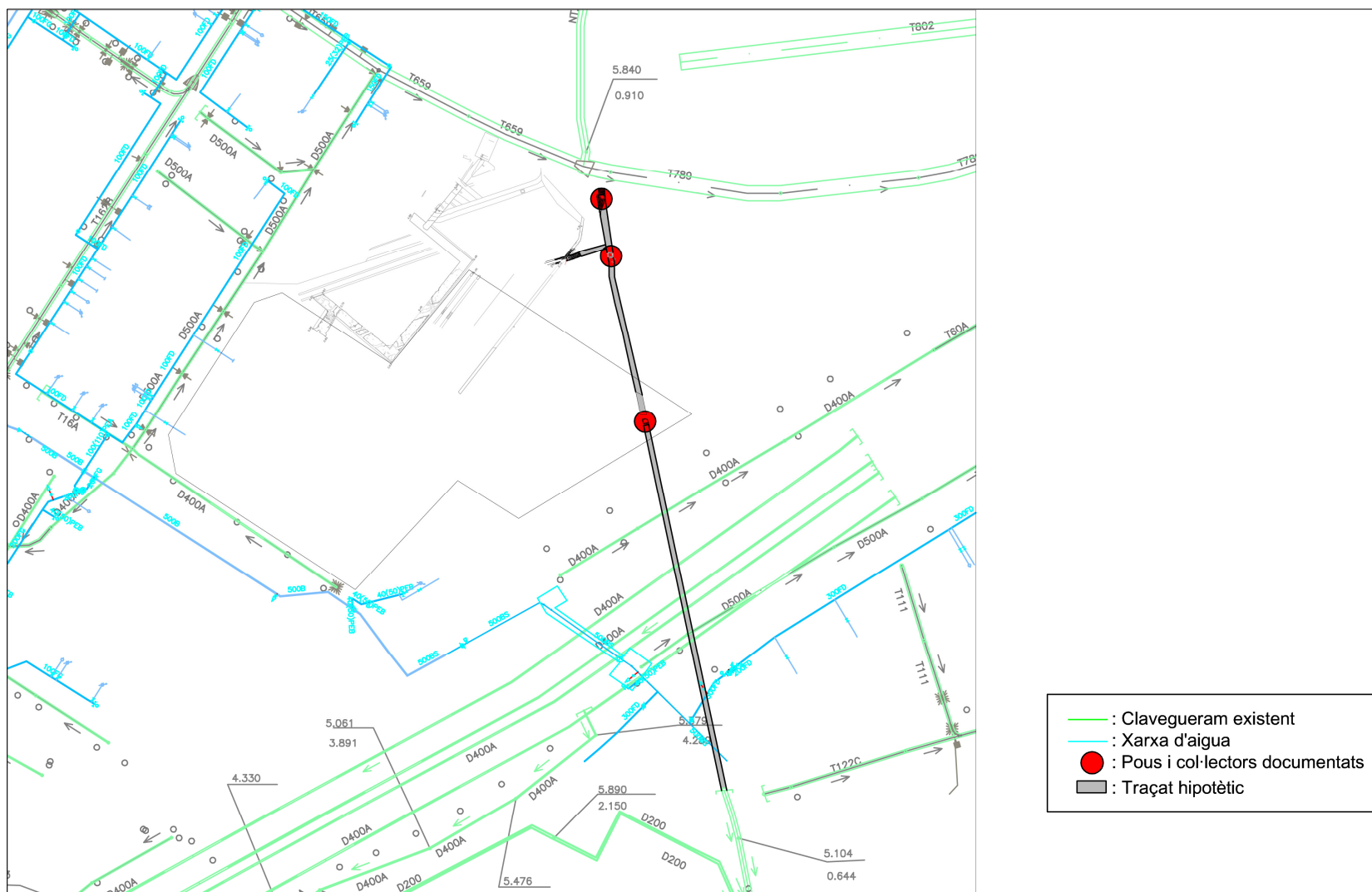

Fig 1. Superposició de les troballes arqueològiques i la xarxa actual.

9. BIBLIOGRAFIA

ARTIGUES Pere Lluís (2007) Memòria dels resultats obtinguts a la intervenció arqueològica al solar del carrer Doctor Aiguader núm. 1-21, de Barcelona (Ciutat Vella). Codi 111/06 - 047/07

GALERA, M. ROCA, F. TARRAGÓ, S. (1982): *Atles de Barcelona. Segle XVI-XX*. Barcelona.

SANTANACH, L. (inèdit). *Memòria científica de la Intervenció arqueològica al Passeig de Circumval·lació, 8-14 (Estació de França). Codi MHCB: 126/06. Barcelona, el Barcelonès. D'octubre de 2006 a maig de 2007. Mataró, 29 de febrer de 2008.*

SOBERÓN, Mikel. (2009) *Informe final de la intervenció arqueològica a la plaça de Pau Vila, 12-13b / Carrer del Dr. Aiguader, 1-27 / carrer de la Marquesa, 2-6. Barcelona. 096-06*. Arxiu Servei d'Arqueologia i Paleontologia. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya. Barcelona

PLANIMETRIA

PI 1. Situació del solar s.e.

PI 2. Planta general. Escala. 1:200.

PI 3. Planta de la canalització UE 101, 102, 103 i 104. Escala 1:20.

PI 4. Planta del col·lector UE 108 i 111 i pou UE 109 i 110. Escala 1:50.

PI. 5. Secció rasa carrer de la Marquesa. Escala 1:50.

LÀMINA DE DIBUIX CERÀMIC

Làmina 1

083/09 106-1. Peu de tasa o xicra de pisa decorada de 4 cm. de diàmetre a la base. Mostra una pasta de color rosat depurada. Es troba decorada amb un dibuix en color blau i carbassa sobre un vidrat de fons de color blanc. Es pot associar a les producció d'Alcora, en concret es correspon al tipus decoratiu del ramito.

Cronologia: 1770-1800.

083/09 118-1. Fons d'escudella decorada amb reflex metàl·lic de producció catalana amb un diàmetre a la base de 6 cm. L'estil decoratiu es correspon amb l'anomenat pinzell pinta.

Cronologia: mitjans segle XVI – principis del segle XVII.

083/09 116-1. Vora de plat de ceràmica decorada en blau català de 22 cm. de diàmetre. Presenta una orla del tipus Poblet.

Cronologia: finals segle XVII – principis del segle XVIII.

INVENTARI DE MATERIAL ARQUEOLÒGIC

REGISTRE D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

INVENTARI FOTOGRÀFIC

